LAUSUNTO

09.01.2019

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Suomen Haastemiehet JHL ry:n lausunto Hallituksen esityksestä (HE 29/2018 vp) eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Suomen Haastemiehet JHL ry kiittää lakivaliokuntaa mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto ja tulla kuultavaksi asiassa.

Haastemiesten henkilötyövuosia on jo pitkän aikaa vähennetty ja samalla heidän suorittamiensa tiedoksiantojen määrät ovat nousseet. Tälle trendille ei vielä näy loppua. Isojen tiedoksiantomäärien takia kaikki lainsäädännössä tapahtuvat muutokset, jotka helpottavat tiedoksiantoa, ovat tervetulleita silloin, kun haastemies huolehtii tiedoksiannosta. Tämä tarkoittaa erityisesti puhelintiedoksiannon sekä sijaistiedoksiannon käytön laajentamista mahdollisimman paljon. Haastemies pitää virkavastuullaan aina huolen siitä, että kansalainen pääsee halutessaan oikeuksiinsa ja on tietoinen kaikista häntä koskevista asioista, niiden käsittelystä ja päätöksistä. Erityisesti haastavien ja hankalien asiakkaiden kanssa toimimiseen tulisi haastemiehillä olla lisää keinoja.

Käräjäoikeuksissa käsiteltävien asioiden lisäksi haastemiehet antavat tiedoksi suuren määrän muita tiedoksiantoja. Suurin asiaryhmä näiden jälkeen lienee asumiseen liittyvät tiedoksiannot ja konkurssilain mukaiset maksukehotukset verohallinnolta, eläkeyhtiöiltä sekä perintä- ja asianajotoimistoilta. Hallintolain mukaiset tiedoksiannot ovat haastemiehille arkipäiväisiä, mutta eivät kovinkaan yleisiä.

Tiedoksiannon ja tiedoksiantotapojen uudistamisessa on hyvä miettiä asiaa asiakkaan eli kansalaisen näkökulmasta. Jos pyrkimyksenä on helpottaa ja tehostaa tiedoksiantoja, tulisi ymmärtää, miten kansalainen käyttäytyy niin hallinnollista viranomaista kuin haastemiestä kohtaan. Näin voidaan paremmin ymmärtää lakimuutoksien hyödyllisyyttä ja vaikutuksia. Muutokset tulisi toteuttaa niin, että eri tavoin toimivat kansalaiset saisivat asiat tiedoksi mahdollisimman helposti, eikä siitä aiheutuisi viranomaisille turhaa työtä.

Tiedoksisaajat voidaan karkeasti jakaa kolmeen eri luokkaan:

a) Aktiivisiin henkilöihin, jotka haluavat edesauttaa tiedoksiantoa. He haluavat asioiden menevän eteenpäin ja myötävaikuttavat prosessien kulkuun. Heitä haastemies harvoin edes tapaa.

b) Passiivisiin henkilöihin, jotka eivät millään tavoin edesauta tiedoksiantoa. He eivät ole kiinnostuneet asian käsittelystä tai eivät halua ottaa kantaa asiaan, jos heidän ei ole pakko. Nämä henkilöt eivät varsinaisesti hankaloita tiedoksiantoa sen jälkeen, kun haastemies ensin tavoittaa heidät puhelimella tai kasvotusten. Kirjallisesti tapahtuva yhteydenottoyritys ei saa passiivisessa henkilössä aikaan reaktiota.

c) Välttteleviin henkilöihin, jotka pyrkivät aktiivisesti välttelemään tiedoksiantoa. He pyrkivät viivästyttämään tai estämään asian käsittelyn. He eivät vastaa postitse lähetettyihin yhteydenottopyyntöihin, sähköposteihin, puheluihin tai tekstiviesteihin. He eivät myöskään avaa kotioveaan, ja saattavat juosta tavattaessa karkuun tai piiloutua työpaikalleen lukkojen taakse.

Suullinen tiedoksianto ja puhelintiedoksianto

Puhelintiedoksianto on toiminut erinomaisena tiedoksiantotapana. Puhelimessa tiedoksi annettavat asiat ovat tällä hetkellä lähinnä olleet summaarisia velkomusasioita sekä kutsuja istuntoihin. Puhelun alussa varmistetaan tiedoksisaajan henkilöllisyys ja hänen yhteystietonsa. Tämän jälkeen tiedoksiannettava asia kerrotaan riittävällä laajuudella. Asiakirjat lähetetään tiedoksisaajalle puhelun jälkeen hänen ilmoittamaansa osoitteeseen. Tiedoksisaaja voi esittää kysymyksiä koko puhelun ajan. Puhelintiedoksiannoissa ei ole juurikaan tavattu ongelmia. Kielelliset ongelmat saattavat estää puhelintiedoksiannon, mutta silloin tiedoksiantoa ei suoriteta. Suullisen tiedoksiannon (puhelintiedoksiannon) vahvuus on vuorovaikutustilanteessa. Monesti myös passiiviselle henkilölle saadaan toimitettua tiedoksianto puhelimella. Suhteellisen laajakin asiakirja on mahdollista antaa tiedoksi puhelimessa. Oleellista on se, että tiedoksisaaja ymmärtää:

- Mistä asiassa on kyse?
- Miten hänen täytyy toimia?
- Mikä on mahdollinen määräaika?
- Mitkä ovat mahdolliset seuraukset?

Vastaanottotodistus, saantitodistus ja sähköinen asiointi.

Saantitodistusta parempi vaihtoehto on vastaanottotodistus. Postin toimipisteitä on aina vain vähemmän, ja jos kansalainen ei ole aktiivista tyyppiä, hän ei lähde noutamaan asiakirjoja. Lisäksi postin toiminnassa esiintyy aika-ajoin epäluotettavuutta. Kotiosoitteeseen toimitetut asiakirjat, joissa on mukana vastaanottotodistus, palautuskirjekuori ja selkeät ohjeet todistuksen palauttamiseen, toimivat paremmin. Sähköinen asiointi tuo tälle tiedoksiantotavalle lisäarvoa. Julkisen ja yksityisen palveluverkoston harveneminen Suomessa edellyttää sähköisen asioinnin lisäämistä. Sähköinen asiointi, saantitodistus ja vastaanottotodistus edellyttävät aina vastaanottajan aktiivisuutta.

Sijaistiedoksianto

Hallintolain mukainen sijaistiedoksianto on hyvin vähän käytetty tiedoksiantotapa. Tämä siitä syystä, että menettely on hyvin kankea. Erityisesti tarve suostumuksen kysymiseen tekee hallintolain mukaisesta sijaistiedoksiannosta marginaalisen tiedoksiantotavan. Tavallisen sijaistiedoksiannon menettelyä tulisi muuttaa nykyaikaiseen muotoon ja samaa toivottaisiin myös hallintolain mukaisesta sijaistiedoksiannosta.

Muuta huomioitavaa

Kokemus on osoittanut, että viralliset osoitteet, eli joko väestötietojärjestelmässä tai kaupparekisterissä olevat tiedot, eivät aina pidä paikkaansa. Tavoiteltava henkilö saattaa löytyä aivan muualta. Vailla vakinaista kotiosoitetta olevien ihmisten määrä on varsinkin suurissa kaupungeissa iso ongelma. Kyse ei ole vain asunnottomista, vaan mukana on myös niin sanottuja normaaleja työssäkäyviä ihmisiä, jotka eivät syystä tai toisesta ole virallisesti kirjoilla missään.

Suomen rajojen ulkopuolella oleskelevien henkilöiden tavoittaminen on erityisen haastavaa silloin, kun edellytetään todisteellista tiedoksiantoa. Pohjoismainen sopimus oikeusavusta sekä EU-valtioiden välinen sopimus mahdollistavat asiakirjojen toimittamisen ulkomaille, mutta prosessi ei ole kovinkaan nopea ja se tuottaa paljon työtä.